Λεωνίδας Κύρκος:

Ο Καραμανλής, ο Ανδρέας και ο Μητσοτάκης

Ο Λεωνίδας Κύρκος δεν αποτελεί μόνο την πλέον εμβληματική μορφή της ανανεωτικής Αριστεράς. Είναι εκ των πρωταγωνιστών σε όλες τις σημαντικές στιγμές της εγχώριας πολιτικής ζωής για πάνω από μισό αιώνα. Η πολύχρονη διαδρομή του προσδίδει εκ των πραγμάτων ιδιαίτερη σημασία στην άποψη που διατυπώνει για τους πρωθυπουργούς της μεταπολίτευσης, από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή έως τον Κώστα Καραμανλή. Η συνέντευξη δόθηκε στον Πέτρο Παπασαραντόπουλο και περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Λεωνίδας Κύρκος - Εκ Βαθέων», που πρόκειται να κυκλοφορήσει σύντομα από τις εκδόσεις «Επίκεντρο». Το βιβλίο περιλαμβάνει δώδεκα «εκ βαθέων» συνομιλίες του Λεωνίδα Κύρκου με τον Πέτρο Παπασαραντόπουλο, από το 1989 έως το 2009.

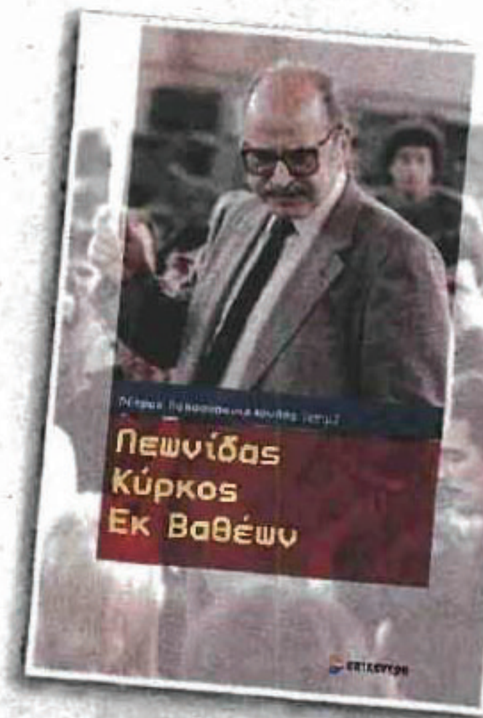

Φέτος συμπληρώνονται 35 χρόνια από τη μεταπολίτευση. Θα ήθελα να μου κάνετε μια συνολική αποτίμηση αυτών των 35 χρόνων, ξεκινώντας από την οκταετία του Κωνσταντίνου Καραμανλή.

Νομίζω ότι, αποτιμώντας τα θετικά και τα αρνητικά αυτών των τριάντα πέντε χρόνων, τα θετικά είναι περισσότερα. Στην Ελλάδα γνωρίσαμε τη μακροβιότερη περίοδο πολιτικής ομαλότητας και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πολιτική του Κωνσταντίνου Καραμανλή και στον επιδέξιο χειρισμό από πλευράς του πολλών ζητημάτων. Η ένταξη της χώρας στην ΕΟΚ ήταν αναμφισβήτητα η μεγαλύτερη συνεισφορά του. Μπόρεσε και έκαμψε αντιδράσεις σε έναν τόπο που ήταν και είναι ξενόφοβος και έβλεπε με πολύ μεγάλη επιφύλαξη το προς τα πού τον ωθούσε η πολιτική Καραμανλή. Πέτυχε, με τις μικρότερες δυνατές αντιδράσεις, την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ σε μια εποχή που και οι αντιδράσεις ολόκληρης της Ευρώπης δεν ήταν ιδιαίτερα θετικές, αν εξαιρέσει κανείς τη βοήθεια που προσφέρθηκε από τη Γαλλία του Ζισκάρ ντ' Εστέν.

Κατά τα άλλα, στο μεγάλο θέμα των δημοκρατικών θεσμών, ο Καραμανλής διάβασε σωστά το μήνυμα που υπαγορευόταν από την πραγματικότητα, ότι ήταν ώρα να αλλάξει σελίδα. Κορυφαία πράξη του η νομιμοποίηση των κομμουνιστικών κομμάτων. Ήταν μια πράξη θετική, με ένα θετικό αντίκτυπο σε όλο το πλέγμα της δημόσιας ζωής.

Από την άλλη πλευρά, δεν προχώρησε σε ουσιαστικά μέτρα, όπως θα ήταν η εκκαθάριση του κρατικού μηχανισμού από τα πιο επιθετικά στοιχεία της Δεξιάς που εξακολουθούσαν να κινούνται με το γνωστό τρόπο και να ραδιουργούν. Έχει μεγάλη ευθύνη που τα κάλυψε με το μανδύα του. Να σημειώσω, επίσης, στα αρνητικά το ότι δεν προχώρησε στην πλήρη κατάργηση της έκτακτης νομοθεσίας που ισχύε μετά τον Εμφύλιο και στην άρση των συγεπειών της. Παρ' όλα αυτά, στη διάρκεια τη θητείας του, έγιναν πολλά βήματα και μάλιστα βήματα θετικά. Λιγότερο θετικά βήματα έγιναν στον τομέα των κοινωνικών σχέσεων, όπου εκεί το πάνω χέρι της εργοδοσίας σε σχέση με τους εργαζομένους εξακολουθούσε να λειτουργεί ασφυκτικά.

1981... Τελειώνει ο Καραμανλής και έρχεται ο Ανδρέας Παπανδρέου.

Με τον Ανδρέα πιστεύω ότι χάθηκε μια ιστορική ευκαιρία. Ποτέ ηγέτης δε συγκέντρωσε τη δύναμη και τη λατρεία του κόσμου που συγκέντρωσε ο Ανδρέας. Αλλοτε δημαγωγώντας ασύστολα και άλλοτε προχωρώντας σε θετικές ενέργειες. Πιστεύω ότι ο Ανδρέας, ενώ είχε τη δυνατότητα να οδηγήσει σε μια ριζική αλλαγή των πραγμάτων στην Ελλάδα, ούτε το επιδίωξε, γιατί κάτι τέτοιο ήταν έξω από τις προθέσεις του, ούτε - πολύ περισσότερο- το πραγματοποίησε.

Τα μηνύματα των καιρών

Εχει όμως υποστηριχτεί για τον Ανδρέα Παπανδρέου ότι έφερε ισότιμα στο προσκήνιο της δημόσιας ζωής τους ηττημένους του Εμφυλίου. Πώς το σχολιάζετε;

Αυτό είναι αληθινό σε μεγάλο βαθμό. Ο Ανδρέας διάβασε πολύ καλά τα μηνύματα των καιρών. Του πιστώνεται η αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης. Ήταν σκάνδαλο το ότι η Εθνική Αντίσταση ήταν για χρόνια στο πυρ το εξώτερον. Αναγνώρισε την Εθνική Αντίσταση, επέβαλε την παρουσία των κρατικών αρχών στις εορταστικές εκδηλώσεις. Δεν προχώρησε όμως. Πολύ σύντομα άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους τα πράσινα καφενεία και τα γαλάζια καφενεία, που οδήγησαν σε ένα νέου τύπου δικαισμό του ελληνικού λαού...

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν νέοι προνομιούχοι στη θέση των παλιών προνομιούχων και νέοι καταδιωκόμενοι στη θέση των παλιών. Στην κοινωνική μικροκλίμακα ο Ανδρέας έδωσε στο Ρωμιό εκείνο που πάντα είχε ανάγκη. Η χαρακτηριστικότερη έκφραση των αρνητικών φαινομένων που υπάρχουν στην κοινωνική μας ζωή είναι αυτή η φράση, «ξέρεις ποιος είμαι εγώ». Τη συναντάμε τόσο συχνά, γιατί υποδηλώνει την ανάγκη που αισθάνεται ο τσαλαπατημένος και ο αγνοημένος να είναι κάποιος. Ο Ανδρέας λοιπόν έκανε «κάποιους» πράσινους, διχάζοντας την κοινωνία.

Αυτό το πέτυχε ο Ανδρέας. Είναι το μυστικό της επιτυχίας του. Εκανε τον Ελληνα να γίνει δύο παλάμες ψηλότερος μ' αυτό το εύρημα. Ο καθένας έγινε κάποιος. Και μόλις ο καθένας έγινε κάποιος, διεκδικούσε ύστερα να είναι και ουσιαστικά κάποιος, αδιαφορώντας για την υπόλοιπη κοινωνία. Παράλληλα με όλα αυτά, είχαμε το θέμα των σκανδάλων και οδηγηθήκαμε στο 1989...

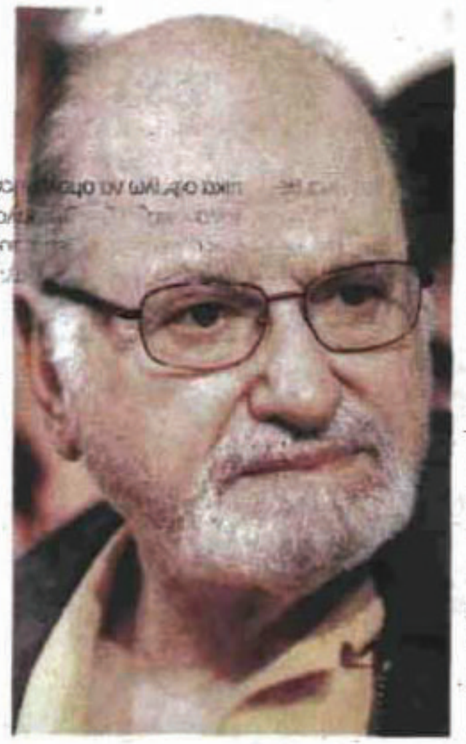

> Με τον Ανδρέα χάθηκε μια ιστορική ευκαιρία. Ποτέ ηγέτης δε συγκέντρωσε τη δύναμη και τη λατρεία του κόσμου που συγκέντρωσε ο Ανδρέας

Τα... ντολμαδάκια της Μαρίκας

Μετά τα γεγονότα του 1989 και τις αλλεπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις, φτάνουμε στην ανάδειξη στην πρωθυπουργία του Κώστα Μητσοτάκη. Η άποψή σας για τα πεπραγμένα του ποια είναι;

Η πρώτη μου συνεργασία με τον Μητσοτάκη ήταν στο πλαίσιο της κυβέρνησης Τζαννετάκη, το 1989. Τον Τζαννετάκη, που ήταν επιλογή του Μητσοτάκη, τον εκτιμώ πολύ. Τον γνώριζα από παλιά, είναι ένας έντιμος και καθαρός άνθρωπος, συνεργαστήκαμε περίφημα.

Για τον Μητσοτάκη, πριν μιλήσω για την πολιτική μου εκτίμηση για τα πεπραγμένα του, νομίζω ότι τώρα πια μπορώ να αποκαλύψω τι είπαμε μαζί με τον Χαρίλαο Φλωράκη στο περίφημο γεύμα στο σπίτι του με τη Μαρίκα οικοδέσποινα. Η Μαρίκα, ως γνήσια Κρητικιά οικοδέσποινα, μας έφερε ένα μεζέ μαζί με το ούζο. Κατά σύμπτωση εκείνη τη μέρα, είχε ντολμαδάκια, ένα φαγητό πολύ προσφιλές στην Κρήτη, και ιδιαίτερα προσφιλές σε μένα. Εγώ, κάθε φορά που κατέβαινα στο Ηράκλειο, πήγαινα στο εστιατόριο «Κνωσός» στην πλατεία των Λιονταριών. Δεν τους έλεγα τι θέλω, ήξεραν και μου έφερναν ένα πιάτο ντολμαδάκια τα οποία καταβρόχθιζα.

Εκείνο το βράδυ, λοιπόν, αφού φάγαμε τα ντολμαδάκια της Μαρίκας που ήταν έξοχα, καλύτερα και από εκείνα του «Κνωσός», σχεδιάσαμε τις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης Τζαννετάκη, τις οποίες ανέλαβα να γράψω εγώ. Πρέπει να σου πω ότι στο κείμενο αυτό των προγραμματικών δηλώσεων, ο Τζαννετάκης δεν έκανε ούτε μια διόρθωση. Το πήρε, το έβαλε στην τσέπη του, με ευχαρίστησε και την άλλη μέρα το διάβασε αυτούσιο στη Βουλή.

Συνεπώς το τι είπαμε δεν καλύπτεται από κάποιο μυστήριο. Ήταν ήδη ένα δημόσιο κείμενο, με την αξία του να έγκειται στο ότι για πρώτη φορά λέγονταν από το στόμα ενός συντηρητικού πολιτικού πράγματα αδιανόητα πριν από μερικά χρόνια.

Στη συνέχεια, δόθηκαν ευκαιρίες και γνωριστήκαμε περισσότερο με τον Κωστή, τον οποίο, παρότι γκαντέμη τον ανεβάζουν, γκαντέμη τον κατεβάζουν, εγώ τον βρίσκω να είναι ίσιος στις συνεργασίες του και να έχει την κρητική ντομπροσύνη.

Αναπτύχτηκε μια ιδιαίτερη φιλία μεταξύ μας, η οποία συνεχίζεται και σήμερα με καθαρά κοινωνικούς όρους. Ανταλλάσσουμε ευχές όταν γιορτάζει ή όταν γιορτάζω, την Πρωτοχρονιά και σε άλλες γιορτές. Η σχέση μου με τον Μητσοτάκη δεν έχει τίποτε παράδοξο ούτε κρυφό.

Ως πρωθυπουργό της Ελλάδας, από το 1991 έως το 1993, πώς τον κρίνετε;

Ως πρωθυπουργός, δυστυχώς, ακολούθησε την πεπατημένη και οδήγησε τα πράγματα στην Ελλάδα σε ακραίες καταστάσεις. Δεν κατάφερε να αφήσει μια θετική σφραγίδα κατά την περίοδο της πρωθυπουργίας του.

Μεσολαβεί από το 1993 έως το 1995 η τελευταία πρωθυπουργία Ανδρέα Παπανδρέου και στη συνέχεια γίνεται πρωθυπουργός ο Κώστας Σημίτης. Ποια είναι η γνώμη σας;

Ο Κώστας Σημίτης μου άρεσε. Ήταν ένας άνθρωπος που είχε ένα σημειωματάριο και έγραφε. Που κρατούσε λογαριασμούς. Που ανέθετε καθήκοντα και έλεγχε την υλοποίησή τους. Ο Σημίτης δούλευε, και όχι μόνο δούλευε, αλλά και εισήγαγε για πρώτη φορά στην Ελλάδα ένα στοιχείο που έλειπε και λείπει ακόμα και σήμερα, το στοιχείο του ελέγχου. Για έλα εδώ, εσύ ανέλαβες αυτό, πιες μου τι έκανες. Αυτό είναι κάτι που απωθεί κάθε «γνήσιο Ελληνα», το στοιχείο του να ελέγχεται για τις πράξεις. Προτιμά να είναι ασύδοτος και τέτοιες πρακτικές προκαλούν ένα κλίμα δυσφορίας. Εκεί αποδίδω το μεγαλύτερο μέρος της κατακραυγής εναντίον του Σημίτη.

Πώς εξηγείτε όμως το ότι ένας πρωθυπουργός που δούλευε, που έχει να παρουσιάσει έργο, έχει τη μικρότερη δημοτικότητα από όλους τους πρωθυπουργούς της μεταπολίτευσης;

Νομίζω ότι αυτό οφείλεται στο ότι δεν έχει κανένα από τα χαρακτηριστικά ενός λαϊκιστή πολιτικού. Λαϊκιστής ήταν ο Ανδρέας Παπανδρέου, λαϊκιστής με τον τρόπο του, τον εντελώς ιδιόμορφο, ήταν ο Κωνσταντίνος Καραμανλής. Ο Σημίτης δεν ήταν λαϊκιστής... Αυτός ο ορθολογιστικός τύπος δεν ταιριάζει στα χαρακτηριστικά του Ρωμιού που αναφλέγεται εύκολα, που ενθουσιάζεται εύκολα και που απογοητεύεται εύκολα. Δεν ήταν ο άνθρωπος των μεγάλων λόγων, των ευφάνταστων εκφράσεων, δεν ήταν ένας μεγάλος ρήτορας, αλλά σε καμιά περίπτωση δεν ήταν ο ψυχρός διαχειριστής, ο λογιστής, όπως τον έλεγαν.

Το ισοζύγιο του Σημίτη θετικό;

Νομίζω ναι. Γνωρίζω ότι ίσως να προκαλέσω την οργή κάποιων συντρόφων μου στο Συνασπισμό με αυτή μου την άποψη, αλλά νομίζω ότι το ισοζύγιο της διακυβέρνησης Σημίτη είναι θετικό.

Μετά τη διακυβέρνηση Σημίτη, ερχόμαστε στα πέντε χρόνια του Κώστα Καραμανλή...

Μιλάμε για τα πέντε χρόνια της ακινησίας και της αποτελμάτωσης. Τον Καραμανλή προσωπικά οφείλω να ομολογήσω ότι τον συμπαθώ. Στη Θεσσαλονίκη, στις αρχές της δεκαετίας του '90, όσο ήμασταν μαζί βουλευτές, συναντηθήκαμε αρκετές φορές έξω από πολιτική ενασχόληση. Κάναμε παρέα, κουβεντιάσαμε, υπήρχε ένας ανθρώπινος τόνος στις συναντήσεις μας, ο οποίος συνεχίστηκε και αργότερα.

Γιατί τα έκανε τόσο χάλια;

Τα έκανε χάλια γιατί του έλειπε η έμπνευση. Του έλειπε η μεγάλη έμπνευση, αυτή που μπορεί να κινήσει γη και ουρανό, να αφυπνίσει και έναν πεθαμένο. Ανέφερα και στην αρχή αυτής της συζήτησης για τον άθλιο τρόπο που ασκήθηκε η εξουσία αυτά τα πέντε χρόνια, για τα σκάνδαλα, για τη ραγδαία χειροτέρευση των οικονομικών μας επιδόσεων, για μια χώρα που έχει φτάσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Για να χρησιμοποιήσω μια δική σου έκφραση, είναι σίγουρο ότι μεταβληθήκαμε σε μια χώρα χαμηλών πτήσεων και μειωμένων προσδοκιών.

> Νομίζω ότι το ισοζύγιο της διακυβέρνησης Σημίτη είναι θετικό